

Vlaams
Mensenrechten
Instituut

Consultatienota over de evolutie naar scholen voor iedereen Advies

Advies nr. 1 van 2026
Uitgebracht op 25/03/2026

Inhoud

Samenvatting	3
Advies	5
Situering	5
Mensenrechtelijk kader	6
Samenvatting van de consultatienota.....	10
Analyse van de consultatienota.....	12
1. Inclusief onderwijssysteem	13
2. Redelijke aanpassingen en ondersteuning	20
3. Verbod op uitsluiting	25
4. Toegang hebben tot inclusief, hoogwaardig en gratis primair en secundair onderwijs	27
5. Praktische en sociale vaardigheden aanleren	31
6. Leerkrachten en schoolpersoneel.....	32

Samenvatting

Waarover gaat het advies?

Dit advies van het Vlaams Mensenrechteninstituut gaat over de *Consultatienota over de evolutie naar scholen voor iedereen* die de Vlaamse Minister van Onderwijs op 28 november 2025 ter kennisgeving voorlegde aan de Vlaamse Regering. Die nota geeft de visie weer om te evolueren naar een meer inclusief onderwijssysteem in 2040, de strategie om deze evolutie waar te maken en een tijdspad over 15 jaar met concrete maatregelen. In dit advies evalueren wij in welke mate de consultatienota in overeenstemming is met de principes en verplichtingen uit het mensenrechtelijk kader. We formuleren een aantal aanbevelingen die ook steunen op onze bevindingen uit onze monitor “Recht op onderwijs voor personen met een handicap”.

Waarbinnen kadert dit advies?

Dit advies kadert binnen het mandaat van het Vlaams Mensenrechteninstituut om als onafhankelijke toezichthouder in te staan voor de bevordering, de bescherming en de opvolging van de uitvoering van het VN-Verdrag Handicap. Dit verdrag waarborgt het recht op onderwijs voor personen met een handicap en legt de verdragstaten concrete verplichtingen op om dit recht te realiseren.

Wat staat in het advies?

Op 25 maart 2026 publiceerde het Vlaams Mensenrechteninstituut de “Monitor VN-verdrag Handicap – Recht op onderwijs voor personen met een handicap”. Daaruit blijkt dat het buitengewoon onderwijs grotendeels gescheiden blijft van het gewoon onderwijs en georganiseerd is rond specifieke beperkingen, wat problematisch is in het licht van de verplichting om segregatie tegen te gaan. We stellen tevreden vast dat zowel de Vlaamse Regering als de bevoegde minister tijdens deze bestuursperiode belangrijke stappen vooruitzetten op het vlak van visie en strategie. Toch willen we benadrukken dat er niet alleen

een dringende nood is aan een ambitieus en helder einddoel, maar ook aan concrete maatregelen op korte termijn in de richting van inclusief onderwijs. Door het formuleren van een aantal concrete aanbevelingen willen wij bijdragen aan de bevordering, de bescherming en de opvolging van de uitvoering van het VN-Verdrag Handicap.

Advies

Situering

Het Vlaams Mensenrechteninstituut staat als onafhankelijke toezichthouder in voor de bevordering, de bescherming en de opvolging van de uitvoering van het Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap (verder: VN-Verdrag Handicap) binnen de Vlaamse bevoegdheden. Dit verdrag waarborgt het recht op onderwijs voor personen met een handicap en legt de verdragstaten concrete verplichtingen op om dit recht te realiseren. Op 25 maart 2026 publiceerde het Vlaams Mensenrechteninstituut de Monitor VN-Verdrag handicap - Recht op onderwijs voor personen met een handicap (verder: de Monitor) waarin we in kaart brengen in welke mate Vlaanderen uitvoering heeft gegeven aan deze verplichtingen.

[Ga naar de Monitor VN-Verdrag handicap.](#)

In de Monitor stelde het Vlaams Mensenrechteninstituut vast dat het buitengewoon onderwijs in wezen gescheiden blijft van het gewoon onderwijs en is georganiseerd rond specifieke beperkingen, wat leidt tot segregatie.¹ Met het M-decreet² en later het decreet over leersteun³ lag de focus op redelijke aanpassingen en ondersteuning volgens het integratiemodel. Op basis van het inschrijvingsrecht beslissen individuele scholen of een leerling past binnen hun school, waardoor inclusie afhankelijk blijft van de bereidheid en draagkracht van individuele scholen en van hun beoordeling van de proportionaliteit van aanpassingen. Uit onze Monitor bleek dat er in het licht van de internationale verplichtingen die op Vlaanderen rusten niet alleen een dringende nood is aan een ambitieus en helder einddoel, maar ook aan concrete maatregelen op korte termijn in de richting van inclusief onderwijs.⁴

In de huidige bestuursperiode worden belangrijke stappen vooruitgezet. Op 4 april 2025 keurde de Vlaamse Regering een visienota “stappenplan richting inclusiever onderwijs” goed.⁵ Daarin wordt de doelstelling vooropgesteld om te evolueren naar een meer inclusief onderwijssysteem in 2040. Op 28 november 2025 legde de Vlaamse Minister van Onderwijs de consultatienota

over de evolutie naar scholen voor iedereen (verder: de Consultatienota) ter kennisgeving voor aan de Vlaamse Regering.⁶ De Consultatienota bevat de visie om te evolueren naar een meer inclusief onderwijssysteem in 2040, de strategie om deze evolutie waar te maken en een tijdspad over 15 jaar met concrete maatregelen. Na de consultatie zal een strategienota worden opgemaakt die de finale visie, strategie en tijdspad met concrete maatregelen zal omvatten om te evolueren naar scholen voor iedereen. Deze strategienota zal na goedkeuring door de Vlaamse Regering worden voorgelegd aan het Vlaams Parlement.

Het Vlaams Mensenrechteninstituut toetst in dit advies op eigen initiatief de consultatienota aan de verplichtingen voortvloeiend uit het VN-Verdrag Handicap. Hierop formuleert het Vlaams Mensenrechteninstituut een aantal aanbevelingen om het mensenrechtelijk perspectief stevig te verankeren in de strategienota en bij de verdere operationalisering ervan.

Mensenrechtelijk kader

Op 2 december 2025 publiceerde het Vlaams Mensenrechteninstituut zijn nota "*Mensenrechtelijk kader: het recht op onderwijs voor personen met een handicap*", waarin we verduidelijken wat het VN-Verdrag Handicap aan staten oplegt op het vlak van het recht op onderwijs voor personen met een handicap.⁷ Daarnaast bespreken we hoe het recht op onderwijs voor deze specifieke doelgroep verder wordt ingevuld in andere (internationale) rechtsnormen, relevante rechtspraak en de interpretaties van toezichthoudende comités. Voor de volledige analyse verwijzen we dan ook graag naar deze publicatie, waarvan hieronder slechts een beperkte synthese volgt.

[Lees hier het Mensenrechtelijk kader: het recht op onderwijs voor personen met een handicap](#)

Personen met een handicap hebben net zoals iedereen recht op onderwijs. Dit wordt uitdrukkelijk bevestigd in artikel 24 van het VN-Verdrag Handicap. Om het recht op onderwijs voor personen met een handicap zonder discriminatie en op basis van gelijke kansen te waarborgen, moet Vlaanderen ervoor zorgen dat (samengevat):

1. Een inclusief onderwijssysteem op alle niveaus wordt georganiseerd.
2. Personen met een handicap niet worden uitgesloten van het algemeen onderwijssysteem op basis van hun handicap.
3. Leerlingen met een handicap toegang hebben tot inclusief, hoogwaardig en effectief gratis primair en secundair onderwijs op gelijke wijze als andere in de gemeenschap waarin zij leven.
4. Redelijke aanpassingen worden toegekend op basis van de individuele behoeften.
5. De nodige ondersteuning wordt aangeboden binnen het algemeen onderwijssysteem die personen nodig hebben om de effectieve deelname aan het onderwijs te vergemakkelijken.
6. Effectieve, geïndividualiseerde, ondersteunende maatregelen worden genomen in omgevingen waarin de cognitieve en sociale ontwikkeling wordt geoptimaliseerd, overeenkomstig het doel van volledige inclusie.
7. Leerlingen met een handicap de kans krijgen om praktische en sociale vaardigheden te ontwikkelen, teneinde hun volledige deelname aan het onderwijs en in het gemeenschapsleven op voet van gelijkheid te vergemakkelijken. Dit betekent het bevorderen van o.a. het leren van Braille, alternatieve schrijfwijzen, gebarentaal maar ook ervoor zorgen dat het onderwijs gebeurt in de meest geschikte talen, en communicatiehulpmiddelen en -methoden voor het individu, en in omgevingen die de academische en sociale ontwikkeling maximaliseren.
8. Passende maatregelen te nemen om voldoende gekwalificeerd en geëngageerd schoolpersoneel aan te stellen.⁸

Het VN-Verdrag Handicap zelf bepaalt niet wat de verplichting om “een inclusief onderwijssysteem op alle niveaus” te realiseren precies betekent. In zijn algemene opmerking nr. 4 gaat het Comité voor de Rechten van Personen met een Handicap (hierna: VN-Comité Handicap, of Comité) dieper in op de betekenis van inclusief onderwijs.⁹ Zo stelt het Comité dat inclusief onderwijs een fundamenteel mensenrecht van alle lerenden is. Met name is onderwijs het recht van de individuele leerling en niet, in het geval van kinderen, het recht van een ouder of verzorger. De verantwoordelijkheden van de ouders zijn in dit opzicht ondergeschikt aan de rechten van het kind. Inclusief onderwijs levert een belangrijke bijdrage aan de verwezenlijking van andere mensenrechten en om een inclusieve samenleving tot

stand te brengen. Het vormt de basis voor een samenleving die de waardigheid, gelijkheid en autonomie van iedere leerling respecteert en zo hun potentieel helpt te ontwikkelen. Inclusief onderwijs is een beginsel dat vertrekt vanuit het belang van het kind en het welzijn, de waardigheid en de autonomie van elke leerling respecteert. Het beoogt een omgeving waarin de diverse behoeften van leerlingen worden erkend en waar ze hun capaciteiten volledig kunnen ontwikkelen.¹⁰

De verplichting om inclusief onderwijs te organiseren is niet alleen expliciet verankerd in het VN-Verdrag Handicap, maar wordt ook bevestigd door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens¹¹, het Europees Comité voor Sociale Rechten¹² en het Comité voor de Rechten van het Kind.¹³

Algemene opmerking nr. 4 stelt dat inclusief onderwijs het resultaat is van een proces van voortdurende en proactieve inzet voor het wegnemen van belemmeringen die het recht op onderwijs in de weg staan, in combinatie met veranderingen in cultuur, beleid en praktijk van reguliere scholen om alle leerlingen tegemoet te komen en daadwerkelijk op te nemen.¹⁴

Algemene opmerking nr. 4 beschrijft de belangrijkste kenmerken van inclusief onderwijs:¹⁵

- **Het volledige onderwijssysteem is inclusief:** alle middelen worden geïnvesteerd in de bevordering van inclusief onderwijs en in de invoering en verankering van de noodzakelijke veranderingen in de institutionele cultuur, het beleid en de praktijken.
- **De volledige onderwijsomgeving is inclusief:** de toegewijde leiding van onderwijsinstellingen is van essentieel belang voor de invoering en verankering van de cultuur, het beleid en de praktijken die nodig zijn om inclusief onderwijs op alle niveaus en op alle gebieden te verwezenlijken.
- **Het onderwijssysteem biedt een gepersonaliseerd onderwijsaanbod aan in plaats van te verwachten dat leerlingen zich aanpassen aan het systeem:** Het vermogen van eenieder om te leren wordt erkend. Inclusief onderwijs biedt flexibele curricula en

verschillende leermethoden aan, aangepast aan de diverse sterke punten, behoeften en leerstijlen van leerlingen. Dit houdt in dat steun, redelijke aanpassingen en vroegtijdig ingrijpen worden aangeboden zodat alle leerlingen hun potentieel kunnen verwezenlijken. Deze gehele persoonbenadering is erop gericht om een einde te maken aan de segregatie in onderwijsinstellingen door te zorgen voor inclusief onderwijs in toegankelijke leeromgevingen met passende ondersteuning.

- **Ondersteunde leerkrachten:** leerkrachten en andere personeelsleden in het onderwijs worden opgeleid in de kernwaarden en kerncompetenties voor het vormgeven van een inclusieve leeromgeving.
- **Er is respect voor en waardering van diversiteit:** alle leerlingen zijn even welkom en voelen zich gewaardeerd, gerespecteerd en gehoord. Er zijn doeltreffende maatregelen om misbruik en pesten te voorkomen.
- **Een leervriendelijke omgeving:** de leeromgevingen zijn toegankelijke omgevingen waar iedereen zich veilig, gesteund en gestimuleerd voelt en zich kan uiten. Dit betekent ook dat leerlingen betrokken worden bij het opbouwen van een positieve schoolgemeenschap.
- **Effectieve overgangen naar werk en hoger onderwijs:** Inclusief onderwijs moet leerlingen niet alleen voorbereiden op het schoolleven, maar ook op hun latere loopbaan en maatschappelijke participatie.
- **De erkenning van partnerschappen is essentieel:** een goede samenwerking tussen de leeromgeving en de bredere gemeenschap is noodzakelijk. Ouders, leerlingen, en personen met een handicap moeten als gelijkwaardige partners worden erkend in het proces van inclusief onderwijs.
- **Het onderwijssysteem wordt gemonitord:** regelmatige evaluatie en controle zijn noodzakelijk om ervoor te zorgen dat segregatie en integratie niet plaatsvinden, maar dat werkelijke inclusie gerealiseerd wordt.¹⁶

Algemene opmerking nr. 4 stelt dat inclusief onderwijs onderscheiden moet worden van:¹⁷

- **Uitsluiting:** wanneer leerlingen direct of indirect worden verhinderd of de toegang wordt ontzegd tot onderwijs in welke vorm dan ook.
- **Segregatie:** doet zich voor wanneer het onderwijs aan leerlingen met een handicap wordt gegeven in aparte omgevingen die zijn ontworpen of worden gebruikt om in te spelen op een bepaalde beperking of op verschillende beperkingen, geïsoleerd van leerlingen zonder beperking.
- **Integratie:** is het proces waarbij personen met een handicap in bestaande reguliere onderwijsinstellingen worden geplaatst, met dien verstande dat zij zich kunnen aanpassen aan de gestandaardiseerde eisen van die instellingen.¹⁸

Op het invoeren van inclusief onderwijs rust - in lijn met het VN-Verdrag Handicap- een progressieve realisatieplicht.¹⁹ Dit betekent dat het geleidelijk verwezenlijkt moet worden. Toch heeft Vlaanderen een voortdurende plicht om zo snel en doeltreffend mogelijk de volledige verwezenlijking van artikel 24 na te streven. Bepaalde verplichtingen moeten meteen worden nagekomen, zoals het bevorderen van gelijke kansen, het bestrijden van discriminatie, het voorzien van redelijke aanpassingen en het aanbieden van gratis en verplicht basisonderwijs voor iedereen.²⁰

Samenvatting van de Consultatienota

De consultatienota bevat een uitgebreide analyse van de probleemstelling. Zo is het aandeel leerlingen in het buitengewoon onderwijs bijzonder hoog, wat leidt tot capaciteitsproblemen en lange busritten voor leerlingen. Leerlingen in het buitengewoon onderwijs zijn vaak kansarm en stromen minder vlot door naar de arbeidsmarkt en het hoger onderwijs. Daarnaast stijgt het aantal leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in het gewoon onderwijs, neemt de druk op het onderwijspersoneel toe en zijn er veel leerlingen in het gewoon en buitengewoon onderwijs die thuiszitten. De minister erkent dan ook de nood aan een systeemverandering, waarvoor een langetermijnvisie moet worden uitgewerkt

Vorige legislatuur werd een onafhankelijke commissie van experts, academici, onderwijsprofessionals en ervaringsdeskundigen opgericht, met de opdracht advies uit te brengen over de evolutie naar inclusief onderwijs. Dit advies werd afgerond in juni 2024.²¹ Op 4 april 2025 keurde de huidige Vlaamse Regering vervolgens de visienota “Stappenplan richting een inclusiever onderwijs” goed en op 28 november 2025 volgde de Consultatienota. Deze nota wordt voorgelegd aan de strategische adviesraden en aan een Staten-Generaal, waarbij een brede groep betrokkenen wordt geconsulteerd. Op basis daarvan zal de Vlaamse Regering een strategienota met een langetermijnvisie en -plan uitwerken, die aan het Vlaams Parlement wordt voorgelegd met het oog op een breed gedragen resolutie voor de komende vijftien jaar.

De Consultatienota benadrukt dat er nood is aan een gerichte systeemverandering, ook maatschappelijk en over beleidsdomeinen heen, met duidelijke en concrete doelstellingen. Dit vergt een doordachte aanpak en voldoende tijd. Daarom wordt een tijdspad van vijftien jaar vooropgesteld, met als einddoel een meer inclusief onderwijssysteem in 2040. In 2040 kunnen alle kinderen en jongeren genieten van hoogstaand onderwijs in scholen voor iedereen, alwaar kwaliteitsvol en inclusiever onderwijs wordt gegeven. Dit geldt voor de volledige diversiteit aan leerlingen, van leerlingen met complexe en intensieve ondersteuningsnoden tot leerlingen die cognitief (uitzonderlijk) sterk functioneren. In alle scholen voor basisonderwijs en secundair onderwijs is er een *evidence informed* en meer inclusieve leeromgeving met een kennisrijk curriculum, sterke didactiek, een rustig klas- en schoolklimaat, aandacht voor welbevinden en met hoge verwachtingen voor alle leerlingen.

De Consultatienota formuleert vijf leidende principes op basis waarvan de strategie wordt uitgewerkt:

1. Duidelijk, met een gedragen visie en een duidelijk doel om naartoe te evolueren;
2. Geleidelijk en realistisch, met voldoende tijd en ruimte voor alle actoren en een weloverwogen fasering;
3. Concreet, met uitvoerbare en gerichte maatregelen;
4. Samen, met een gedeelde verantwoordelijkheid en nauwe samenwerking tussen alle actoren;

5. Evidence informed, op basis van wetenschappelijke inzichten en met een gedegen monitoring en opvolging door een onafhankelijke commissie.

Daarnaast formuleert de Consultatienota volgende krachtlijnen die noodzakelijke voorwaarden vormen om deze evolutie duurzaam en doelgericht te realiseren:

1. Kwaliteitsvol, doelgericht en efficiënt onderwijs realiseren voor elke leerling in Vlaanderen
2. Een inclusievere schoolcultuur en schoolorganisatie realiseren in elke school
3. Evolueren naar een inclusiever onderwijs
4. Voldoende, gepaste en nabije ondersteuning voorzien voor elke leerkracht en school
5. Professionaliseren van alle betrokken medewerkers in functie van inclusiever onderwijs
6. Structureel partnerschap uitbouwen tussen Onderwijs en Welzijn
7. Bepalen van ondersteuningsnoden door middel van een onafhankelijk en beleidsdomein-overschrijdend assessment
8. Doeltreffende financiering voorzien voor alle scholen
9. Realiseren van een inclusieve en toegankelijke infrastructuur in elke school

In de Consultatienota staat ook te lezen dat het tijdspad een periode van vijftien jaar bestrijkt en is opgedeeld in drie fases: een opstartfase (2025–2029), een overgangsfase (2029–2034) en een implementatiefase (2034–2039). Voor elke fase worden concrete maatregelen voorzien. Vanaf 1 september 2026 zal in pioniersscholen verkend worden op welke manier scholen voor iedereen in de praktijk kunnen worden vormgegeven. De Visienota van de Vlaamse Regering stelde al dat het deze legislatuur mogelijk zal zijn voor scholen gewoon en buitengewoon onderwijs en leersteuncentra om samen te werken in pioniersscholen. De Vlaamse Regering zal het inhoudelijk kader voor pioniersscholen vaststellen, waarna een oproep zal gebeuren zodat scholen zich kandidaat kunnen stellen.

Analyse van de Consultatienota

Artikel 24 van het VN-Verdrag Handicap bevat concrete verplichtingen voor staten om het recht op onderwijs voor personen met een handicap te realiseren. Hieronder beoordelen we in welke

mate de Consultatienota deze verplichtingen voldoende in rekening neemt en formuleren we waar nodig aanbevelingen.

1. Inclusief onderwijssysteem

Alomvattend overgangsplan en -strategie inclusief onderwijs

De Consultatienota schetst de visie van de Vlaamse Regering om tegen 2040 te evolueren naar een inclusiever onderwijssysteem. Eén van de leidende principes die de Vlaamse Regering in de Consultatienota hanteert is een duidelijke visie en een duidelijk doel die de basis vormen voor een duurzame evolutie van het onderwijslandschap richting meer inclusief onderwijs. De Vlaamse Regering voorziet pas in de tweede fase de uitwerking van een aangepast regelgevend kader om de evolutie naar scholen voor iedereen in heel Vlaanderen mogelijk te maken.

75. In overeenstemming met artikel 33, en om de vooruitgang te meten bij de verwezenlijking van het recht op onderwijs door de invoering van een inclusief onderwijsstelsel, moeten de Staten die partij zijn, toezichtskaders ontwikkelen met structurele, proces- en resultaatindicatoren, en specifieke benchmarks en doelen voor elke indicator,

Het VN-comité vermeldt in zijn algemene opmerking nr. 4 dat er een alomvattend en gecoördineerd wetgevings- en beleidskader voor inclusief onderwijs moet worden ingevoerd.²² Dit kader moet een duidelijke definitie van inclusie bevatten, evenals concrete doelstellingen die op alle onderwijsniveaus worden nagestreefd. Inclusiebeginselen en -praktijken dienen integraal deel uit te maken van onderwijs-hervormingen en mogen niet worden benaderd als louter aanvullende programma's. Daarnaast moet het recht op inclusief onderwijs een kernelement vormen van het wetgevingskader.²³ De intentie om te werken met een breed gedragen plan over beleidsdomeinen heen is positief, maar een strategienota en een resolutie zijn geen wetgevend kader. In de tweede fase wordt een regelgevend traject vooropgesteld maar dit lijkt eerder de operationalisering te betreffen. Er is dan ook nood aan sterkere verankering van het recht op inclusief onderwijs in een decretaal kader op korte termijn. Ten slotte volstaat het niet te streven naar meer of inclusiever onderwijs, zowel de strategienota

van de Vlaamse Regering als het wetgevend kader moeten expliciet inzetten op de realisatie van ééngemaakt inclusief onderwijssysteem.

Aanbeveling: voorzie op korte termijn naast de validatie van de strategienota ook een decretale verankering met een duidelijke definitie van inclusief onderwijs, de concrete doelstellingen die op alle onderwijsniveaus worden nagestreefd en het recht op inclusief onderwijs voor alle leerlingen.

Inclusieve cultuur

Krachtlijn 2 van de consultatienota focust op het realiseren van een inclusievere schoolcultuur en -organisatie in elke school, met een duidelijke verwachting dat scholen hier zelf actief werk van maken.

Artikel 8 van het VN-Verdrag Handicap verplicht overheden om in de hele samenleving de bewustwording over personen met een handicap te bevorderen en de eerbiediging van hun rechten en waardigheid te stimuleren. Dit houdt onder meer in dat staten effectieve bewustwordingscampagnes moeten opzetten en handhaven.²⁴ Responsabiliseren van de scholen is zeker een goede keuze wil men draagvlak voor inclusie duurzaam verankeren, maar ook het beleid moet een actieve rol opnemen in het uitdragen van inclusief onderwijs naar scholen, alle leerlingen en ouders en de bredere samenleving. Een gedeelde visie en een breed gedragen overgangsstrategie zijn essentieel, maar moeten worden aangevuld met gerichte beleidscampagnes die inclusief onderwijs als mensenrecht in het daglicht stellen. Er moet worden benadrukt dat inclusief onderwijs van groot belang is voor iedereen: niet alleen voor leerlingen met een handicap, maar ook voor leerlingen zonder handicap. Zij leren namelijk al van jongs af aan omgaan met leeftijdsgenoten met een handicap, wat bijdraagt aan de ontwikkeling van hun sociale vaardigheden, empathie en wederzijds begrip. Hierin hebben ook de onderwijskoepels een belangrijke rol.

Aanbeveling: creëer vanuit beleid voldoende bewustwording rond inclusief onderwijs. Richt communicatie en beleid op het bestrijden van negatieve houdingen en lage verwachtingen, en

maak inspirerende praktijkvoorbeelden en succesverhalen zichtbaar. Toon daarbij duidelijk aan dat inclusief onderwijs kwaliteitsvol onderwijs is.

Aanbod van buitengewoon onderwijs

Eén van de leidende principes van de strategie in de consultatienota luidt als volgt: *“Tegen 2040 bestaat er een onderwijssysteem waarin kwaliteitsvol onderwijs wordt gegeven aan alle leerlingen in scholen voor iedereen, met een aanbod buitengewoon onderwijs voor een veel kleinere groep leerlingen.”*²⁵ Alle scholen evolueren zo naar scholen voor iedereen: leeromgevingen waarin leerlingen, met of zonder specifieke onderwijsbehoeften, samen leren, volwaardig participeren en toegang hebben tot kwaliteitsvol onderwijs en gepaste ondersteuning. Binnen een school voor iedereen kan een (gespecialiseerd) aanbod buitengewoon onderwijs worden voorzien voor leerlingen met complexe en intensieve ondersteuningsnoden. In elke regio engageren voldoende scholen zich om een dergelijk buitengewoon aanbod te organiseren. Deze scholen bouwen een structurele samenwerking uit met welzijnspartners om de noodzakelijke zorg en ondersteuning te garanderen. De regelgeving wordt daartoe aangepast op basis van de bevindingen van de pioniersscholen en met aandacht voor zowel de mogelijkheden als de vastgestelde belemmeringen.

Volgens het Vlaams Mensenrechteninstituut sluit het VN-Verdrag Handicap gespecialiseerd onderwijs (in de zin van specifiek aanbod en ondersteuning op maat) niet geheel uit, zij het deze aan bijzondere voorwaarden dienen te voldoen. Artikel 24.2.e) van het Verdrag stelt dat staten effectieve, geïndividualiseerde ondersteuning moeten bieden in omgevingen die de cognitieve en sociale ontwikkeling optimaliseren, overeenkomstig het doel van inclusief onderwijs. In artikel 24, §3, c) van het Verdrag wordt dit nog eens herhaald in het bijzonder voor blinde, dove en doofblinde personen. Het VN-Comité Handicap stelt wel uitdrukkelijk in de algemene opmerking nr. 4 dat de progressieve realisatie van het recht op inclusief onderwijs niet te verenigen is met het in stand houden van twee afzonderlijke onderwijssystemen.²⁶ Zoals hierboven toegelicht stelt de algemene opmerking nr. 4 ook duidelijk er een verschil is tussen segregatie en inclusief onderwijs.²⁷

De Consultatienota bevat enkel de visie op ‘inclusiever’ onderwijs. In hoeverre deze in lijn ligt met de voorwaarden voor inclusief onderwijs zoals bepaald in voormeld mensrechtelijk kader,

zal afhangen van de wijze waarop de visie wordt geoperationaliseerd, in het bijzonder van de concrete uitwerking van het buitengewoon aanbod in scholen voor iedereen en hoe de campusscholen worden uitgewerkt. In de huidige stand van de beleidsontwikkelingen kan hierover nog geen uitspraak worden gedaan. Op basis van een grondige analyse van het VN-Verdrag Handicap, de algemene opmerkingen, de rechtspraak en de interpretaties door andere mensenrechtelijke instanties, is het Vlaams Mensenrechteninstituut van oordeel dat gespecialiseerd onderwijs, om verenigbaar te zijn met het mensenrechtelijk kader, enkel mogelijk is als absolute uitzondering onder volgende strikte voorwaarden:

- Alle leerlingen onvoorwaardelijke toegang moeten hebben tot inclusief algemeen primair en secundair onderwijs in de gemeenschap waarin zij leven. Dit betekent dat het onderwijs beschikbaar, toegankelijk, aanvaardbaar en aanpasbaar moet zijn, met een gepersonaliseerd aanbod waarin leerlingen met een handicap de nodige redelijke aanpassingen, ondersteuning en zorg krijgen om effectief deel te nemen aan het onderwijs. Dit in een inclusieve schoolomgeving met o.a. ondersteunde leerkrachten en onderwijspersoneel en geïntegreerde zorgdiensten.
- Gespecialiseerd onderwijs mag enkel een optie zijn wanneer blijkt dat, ondanks toegang tot inclusief onderwijs, gespecialiseerd onderwijs nodig is om de cognitieve en sociale ontwikkeling van de leerling te optimaliseren. Gespecialiseerde onderwijs moet de absolute uitzondering zijn.
- De keuze voor gespecialiseerd onderwijs moet voortvloeien uit de noden van de leerling. Er is geen sprake van een keuze als dit voortvloeit uit de noodzaak omdat er geen toegang is tot inclusief onderwijs binnen de gemeenschap. Vandaag leidt de nadruk op welbevinden en autonome keuzes tot vertekende beslissingen, omdat die worden gemaakt binnen een context waarin inclusief onderwijs onvoldoende beschikbaar is. De keuze voor gespecialiseerd onderwijs wordt afgestemd op volgende doelstellingen:
  - de volledige ontwikkeling van het menselijk potentieel en het gevoel van waardigheid en eigenwaarde en de versterking van de eerbiediging van mensenrechten, fundamentele vrijheden en de menselijke diversiteit;
  - de optimale ontwikkeling van hun persoonlijkheid, talenten en creativiteit, alsmede hun mentale en fysieke mogelijkheden, naar staat van vermogen;
  - hen in staat stellen om daadwerkelijk te participeren in een vrije maatschappij.

- In lijn met het doel van inclusie moeten ook leerlingen in gespecialiseerd onderwijs mogelijkheden krijgen om samen met hun medeleerlingen deel te nemen aan de klas en buitenschoolse activiteiten. Ook bij gespecialiseerd onderwijs moet dit georganiseerd worden binnen hetzelfde schoolgebouw of op dezelfde campus als het inclusief onderwijs. Er mag geen sprake zijn van aan aparte structuur (geen segregatie).
- Leerlingen en hun ouders hebben toegang tot onafhankelijke, doeltreffende, toegankelijke, transparante, veilige en afdwingbare klachtenmechanismen en rechtsmiddelen invoeren in geval van schendingen van het recht op inclusief onderwijs.

Het Vlaams Mensenrechteninstituut benadrukt dat elke leerling recht heeft op inclusief onderwijs. Dit betekent dat hervormingen alle leerlingen moeten omvatten en dat leerlingen met een bepaald typeverslag niet mogen worden uitgesloten. In het bijzonder verwijst het instituut naar het voorontwerp van onderwijsdecreet XXXVI, waarin extra werkingsmiddelen worden voorzien om bijkomende capaciteit te creëren in het buitengewoon onderwijs voor leerlingen met een IAC-verslag type 2.²⁸ In de memorie van toelichting van het ontwerpdecreet wordt dit als volgt gemotiveerd: voor leerlingen van type 2 is, los van de pioniersscholen, een bijkomende inspanning nodig om extra capaciteit te voorzien, omdat de ondersteuningsnoden van deze doelgroep groot zijn en inclusie minder evident is. Voor leerlingen met een ernstige meervoudige beperking binnen type 2 wordt een aanbod in het buitengewoon onderwijs, volgens de memorie van toelichting, meer aangewezen geacht.²⁹ Ook deze leerlingen moeten volwaardig worden meegenomen in de hervormingen richting inclusief onderwijs.

Aanbeveling: neem alle leerlingen mee in de hervormingen naar inclusief onderwijs en veranker het gespecialiseerd onderwijs als absolute uitzondering en onder strikte voorwaarden in de regelgeving.

Financiering

Krachtlijn nr. 8 van de Consultatienota focust op een doeltreffende financiering voor alle scholen. Scholen voor iedereen vereisen een financieringsmechanisme dat hen in staat stelt om elke leerling passende ondersteuning te bieden. Samen met de Staten-Generaal wordt onderzocht op welke manier de toekenning van middelen voor ondersteuning kan leiden tot

een billijke verdeling zonder ongewenste effecten. De consultatienota bevestigt alvast een aantal belangrijke principes. Zo zal er afgestapt worden van label- of diagnose gestuurde financiering en moeten alle scholen voldoende en transparant omkaderd worden om multidisciplinair te kunnen werken en inclusievere praktijk duurzaam te verankeren.

De Consultatienota erkent terecht dat een hervorming van de financiering noodzakelijk is en sluit daarmee aan bij de bezorgdheden uit de Monitor namelijk dat verslagen en diagnoses nu de toegang zijn tot financiering. Hoewel de concrete uitwerking nog moet volgen, wordt hier alvast een belangrijke punt benoemd, positief versterkt door de gezamenlijke uitwerking met de Staten-Generaal.

Betrokkenheid van personen met een handicap

Eén van de leidende principes van de Consultatienota is “samen”. De realisatie van scholen voor iedereen vergt gedeelde verantwoordelijkheid en nauwe samenwerking tussen alle actoren binnen het onderwijsveld, evenals met relevante partners uit aanverwante beleidsdomeinen, op macro-, meso- en microniveau.

Het VN-Verdrag Handicap benadrukt dat staten bij de ontwikkeling en uitvoering van wetgeving en beleid nauw overleg moeten plegen met personen met een handicap en hen actief moeten betrekken via hun representatieve organisaties.³⁰ Hierbij dient ook rekening te worden gehouden met de diversiteit van personen met een handicap.³¹ Bij de samenstelling van de Staten-Generaal zijn verschillende representatieve organisaties, evenals de Vlaamse adviesraad voor personen met een handicap (NOOZO), betrokken. Het is echter essentieel dat deze betrokkenheid niet beperkt blijft tot één moment, maar structureel wordt verankerd gedurende het volledige transitieproces naar inclusief onderwijs en daarna. Daarom is het belangrijk om voldoende dialoog te waarborgen en de actieve betrokkenheid van personen met een handicap, in het bijzonder leerlingen met een handicap, expliciet te benoemen als leidend principe.

Aanbeveling: zorg voor voldoende overleg en actieve betrokkenheid van personen met een handicap, in het bijzonder leerlingen met een handicap, gedurende de volledige transitie naar inclusief onderwijs.

Monitorings- en evaluatiekader

Een onafhankelijke commissie wordt aangesteld door de Vlaamse Regering die het volledige proces van nabij volgt. Deze commissie zorgt voor een systematische monitoring en evaluatie. Door de voortgang kritisch te beoordelen, knelpunten te signaleren en aanbevelingen te formuleren, zorgt zij ervoor dat het traject continu bijgestuurd kan worden. De eerste monitoring zal plaatsvinden in het schooljaar 2026-2027 waarbij een beginsituatieanalyse zal plaatsvinden. Daarnaast vindt er een tussentijdse monitoring plaats in het schooljaar 2031-2032 en in het schooljaar 2036-2037.

Het VN-comité Handicap benadrukt dat de staten om de vooruitgang bij de invoering van een inclusief onderwijsstelsel te meten, monitoring- en evaluatiekaders moeten ontwikkelen met structurele, proces- en resultaatindicatoren met specifieke benchmarks en doelen voor elke indicator. Het ontwikkelen van geschikte indicatoren en benchmarks vormt daarmee een integraal onderdeel van de nationale inspanningen om de implementatie van de rechten die zijn vastgelegd in de VN-Verdrag Handicap te monitoren en de voortgang bij het realiseren van deze verplichtingen te beoordelen. Dit impliceert het verzamelen van adequate, uitgesplitste gegevens ter ondersteuning van beleid, plannen en programma's.³² We verwijzen hiervoor naar het door het Bureau van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten van de Verenigde Naties ontwikkelde monitoringskader, dat per VN-Verdrag Handicap-artikel indicatoren bevat om de implementatie van het verdrag te monitoren en te evalueren.³³ Dit kader lag ook aan de basis van de Monitor van het Vlaams Mensenrechteninstituut, waaruit bleek dat er momenteel onvoldoende monitoring gebeurt op volgende punten:

- het aantal leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften
- de toekenning en weigering van redelijke aanpassingen
- het aantal leerlingen dat geen schoolplek vindt
- het aantal weigeringen inclusief weigeringen onder tafel en de redenen daarvoor
- de toegankelijkheid van de infrastructuur en van websites en mobiele applicaties
- het aantal leerkrachten met een opleiding in inclusief onderwijs
- het aantal leerkrachten met een handicap

Ook hierbij moeten personen met een handicap betrokken worden (zie vorige aanbeveling).

Aanbeveling: ontwikkel een monitoring- en evaluatiesysteem voor inclusief onderwijs op basis het VN-monitoringskader en breid het bestaande monitoringskader minimaal uit met de volgende punten:

- het aantal leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften
- de toekenning en weigering van redelijke aanpassingen
- het aantal leerlingen dat geen schoolplek vindt
- het aantal weigeringen en de redenen daarvoor
- de toegankelijkheid van de infrastructuur en van websites en mobiele applicaties
- het aantal leerkrachten met een opleiding in inclusief onderwijs
- het aantal leerkrachten met een handicap

2. Redelijke aanpassingen en ondersteuning

Redelijke aanpassingen

De Consultatienota bevestigt dat voor leerlingen die hier nood aan hebben, redelijke aanpassingen worden voorzien en dat flexibele trajecten kunnen worden vormgegeven. Voor een beperkte groep leerlingen wordt daarnaast ingezet op bijkomende ondersteuning en/of een individueel aangepast curriculum. Hoewel de Consultatienota de bestaande knelpunten binnen de brede basiszorg en de verhoogde zorg erkent, worden geen aanpassingen voorgesteld aan het beleid rond redelijke aanpassingen.

Redelijke aanpassingen zijn aanpassingen waarop personen met een handicap, waaronder ook leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, recht hebben om te verzekeren dat zij ten volle, daadwerkelijk en op voet van gelijkheid kunnen participeren in het onderwijssysteem. Het weigeren van redelijke aanpassingen is een vorm van discriminatie, tenzij de redelijke aanpassing een onevenredige of disproportionele last veroorzaken voor diegene die de aanpassing moet doorvoeren.³⁴ In tegenstelling tot de invoering van inclusief onderwijs waarop een progressieve realisatieplicht rust, moeten redelijke aanpassingen onmiddellijk worden voorzien.³⁵ In de Monitor hebben wij aangetoond dat het beleidskader inzake redelijke aanpassingen niet altijd voldoende duidelijk is en nog onvoldoende verankerd is in de schoolpraktijk. Bovendien ontbreekt een onafhankelijk mechanisme om de effectiviteit van deze aanpassingen te evalueren, namelijk of de drempels effectief worden weggenomen. In

de praktijk leeft nog vaak de opvatting dat gelijke behandeling inhoudt dat alle leerlingen op dezelfde manier worden behandeld, terwijl redelijke aanpassingen net bedoeld zijn om feitelijke ongelijkheid te compenseren. Daarom herhalen wij hier onze inzichten uit de Monitor en bevelen we aan om op dit vlak op korte termijn stappen te ondernemen:

Aanbevelingen: Verduidelijk en versterk het kader voor redelijke aanpassingen

- Zorg ervoor dat het regelgevend kader voor redelijke aanpassingen zoals vastgelegd in het Gelijkekansendecreet op een transparante wijze doorwerking heeft in het onderwijsbeleid en praktijk. Maak daarbij een helder onderscheid tussen de uitzonderingen op het inschrijvingsrecht en het recht op redelijke aanpassingen.
- Ontwikkel een duidelijk proces voor de aanvraag en uitvoering van redelijke aanpassingen met korte termijnen afgestemd op de onderwijscontext, dat uitgaat van een open dialoog, met aanpassingen op maat en zonder vereiste van een medische diagnose. Voer daarbij ook de verplichting in om een weigering schriftelijk mee te delen, met vermelding van de redenen voor de afwijzing en duidelijke informatie over waar leerlingen of ouders terecht kunnen als zij het niet eens zijn met die beslissing.
- Zorg ervoor dat scholen en CLB's leerlingen en ouders actief informeren over hun recht op redelijke aanpassingen.
- Zorg ervoor dat de aanpassingen voldoende afdwingbaar zijn en dat leerlingen niet afhankelijk zijn van individuele leerkrachten voor de uitvoering van hun aanpassingen.
- Zet een onafhankelijk systeem op dat de effectiviteit van redelijke aanpassingen evalueert.
- Voorzie een systematische monitoring zodat de toepassing van redelijke aanpassingen en de resultaten hiervan vanuit het beleid kunnen worden opgevolgd.

In de Monitor wijzen we ook op het gekend probleem dat de beschikbare middelen voor speciale onderwijsleermiddelen onvoldoende zijn om alle leerlingen die ondersteuning nodig hebben, tijdig te helpen. Het budget voor deze hulpmiddelen is vaak al op aan het begin van het schooljaar. De minister van Onderwijs kondigde eerder een grondige hervorming aan³⁶ en ook de Consultatienota bevestigt dat er een passend kader voor speciale onderwijsleermiddelen zal worden uitgewerkt.

Aanbeveling: realiseer spoedig de hervorming van de speciale onderwijsleermiddelen want zij vormen een essentieel onderdeel van het recht op redelijke aanpassingen.

Mensenrechtelijk model van personen met een handicap

Belangrijk hierbij is te benadrukken dat het VN-Comité Handicap stelt dat het Verdrag vertrekt vanuit het mensenrechtenmodel van personen met een handicap. Dit model stelt dat niet de medische aandoening het probleem is, maar een samenleving die er onvoldoende in slaagt in te spelen op de specifieke behoeften van individuen. De samenleving moet de beperkingen in de omgeving wegwerken. Volgens het mensenrechtenmodel is dit een recht.³⁷ In de Monitor toonden we aan dat leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften vandaag nog te vaak medisch worden benaderd: toegang tot aanpassingen en ondersteuning is sterk afhankelijk van een diagnose of label, ook wanneer dit formeel niet is vereist volgens de regelgeving. Verslagen zijn de toegang tot financiering. Het mensenrechtelijk model van personen met een handicap met de focus op de drempels binnen het onderwijssysteem en de behoeften van de leerling, heeft in Vlaanderen nog onvoldoende doorwerking.

De consultatienota erkent deze problematiek en zet ze een belangrijke stap vooruit door te stellen dat labelling of diagnostisering niet langer een voorwaarde zal zijn voor ondersteuning of financiering. De ondersteuning in alle scholen zal worden georganiseerd via multidisciplinaire teams. Het expliciet verankeren van het mensenrechtenmodel van personen met een handicap in de strategienota zou een krachtig signaal zijn naar het onderwijsveld.

Aanbeveling: benadruk in de strategienota uitdrukkelijk dat de Vlaamse Regering het mensenrechtenmodel van personen met een handicap hanteert, waarbij de focus ligt op maatschappelijke en onderwijskundige barrières die gelijke deelname aan onderwijs belemmeren, en niet op de vermeende “medische aandoening” van de leerling.

Ondersteuning in de scholen voor iedereen

Eén van de krachtlijnen van de Consultatienota is voldoende, gepaste en nabije ondersteuning voorzien voor elke leerkracht en school. In de scholen voor iedereen zal elke leerling in zijn school van keuze toegang hebben tot kwaliteitsvol onderwijs én passende, kwaliteitsvolle ondersteuning. Die ondersteuning is afgestemd op de specifieke onderwijs- en

ondersteuningsbehoeften van leerlingen, en is flexibel, duurzaam en zonder onnodige drempels inzetbaar. In elke school zal multidisciplinaire expertise aanwezig zijn. De pioniersscholen onderzoeken wat nodig en belangrijk is voor een goede interprofessionele samenwerking en welke profielen, waaronder onderwijsassistenten, nodig zijn in multidisciplinaire teams. Voor een beperkte groep leerlingen met complexe en intensieve ondersteuningsnoden zal de ondersteuningsnood bepaald worden door middel van een onafhankelijk en beleidsdomeinoverschrijdend assessment.

Ook dit is een zeer belangrijke stap vooruit. De algemene beschikbaarheid van ondersteunende diensten en faciliteiten binnen de scholen voor iedereen is noodzakelijk om ervoor te zorgen dat leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften kunnen deelnemen aan inclusief onderwijs. Algemene opmerking nr. 4 verduidelijkt dat dit betrekking heeft op de algemene beschikbaarheid van diensten en voorzieningen, zoals voldoende opgeleid (ondersteunend) onderwijspersoneel, psychologen en gezondheids- en sociale dienstverleners binnen het algemene onderwijssysteem.³⁸ Daarbij mag ook de toegang tot de gezondheidszorg niet uit het oog worden verloren.

Persoonlijke assistentie

Krachtlijn 6 van de Consultatienota focust op een structureel partnerschap tussen onderwijs en welzijn, met een gezamenlijke visie en kader voor samenwerking in scholen voor iedereen, gericht op geïntegreerde en minder versnipperde ondersteuning.

In dit kader willen wij expliciet het recht op persoonlijke assistentie benadrukken. Artikel 19 van het VN-Verdrag Handicap bepaalt dat staten moeten waarborgen dat personen met een handicap toegang hebben tot een breed scala aan ondersteunende diensten, waaronder persoonlijke assistentie. Deze ondersteuning is noodzakelijk om zelfstandig wonen en volwaardige participatie aan de samenleving mogelijk te maken en om isolatie of uitsluiting te voorkomen.³⁹ De ondersteunende diensten omvatten ook ondersteuning in het onderwijs.⁴⁰ De algemene opmerking nr. 5 van het VN-comité Handicap benadrukt dat deze ondersteunende diensten een recht zijn van personen met een handicap en niet mogen worden beschouwd als medische zorg, sociale zorg of liefdadigheid. Voor veel mensen zijn zij essentieel om deel te kunnen nemen aan alle aspecten van het maatschappelijk leven waaronder onderwijs. Dit

recht omvat bovendien de vrijheid om zelf te kiezen welke diensten en dienstverleners het best aansluiten bij de individuele noden en persoonlijke voorkeuren.⁴¹

Hoewel ondersteunende diensten qua naam, type en vorm kunnen verschillen, stelt het VN-Verdrag Handicap uitdrukkelijk dat personen met een handicap toegang moeten hebben tot persoonlijke assistentie.⁴² De algemene opmerking nr. 5 specificeert dat persoonlijke assistentie een vorm is van persoonsgerichte, door de gebruiker aangestuurde ondersteuning en vormt een essentieel instrument om zelfstandig te kunnen leven.⁴³ Hoewel persoonlijke assistentie in verschillende vormen kan variëren, zijn er bepaalde wezenlijke elementen:⁴⁴

1. De financiering van persoonlijke assistentie moet worden verstrekt op basis van gepersonaliseerde criteria en rekening houden met de mensenrechtennormen voor fatsoenlijk werk. De financiering moet worden gecontroleerd door en toegewezen aan de persoon met een handicap, met het doel de vereiste assistentie te betalen. Dit is gebaseerd op een individuele beoordeling van de behoeften en op de individuele levensomstandigheden. Geïndividualiseerde diensten mogen niet leiden tot een lager budget en/of een hogere persoonlijke bijdrage.
2. De dienst moet worden gecontroleerd door de persoon met een handicap, hetgeen betekent dat hij of zij de dienst kan contracteren bij verschillende dienstverleners of als werkgever kan optreden. Personen met een handicap hebben de mogelijkheid hun eigen dienst te ontwerpen, d.w.z. de dienst te ontwerpen en te beslissen door wie, hoe, wanneer, waar en op welke wijze de dienst wordt verleend en de dienstverleners te instrueren en te sturen.
3. Persoonlijke assistentie is een één-op-éénrelatie. Persoonlijke assistenten moeten worden aangeworven, opgeleid en gecontroleerd door de persoon aan wie persoonlijke assistentie wordt verleend. Persoonlijke assistenten mogen niet worden "gedeeld" zonder de volledige en vrije toestemming van de persoon aan wie persoonlijke assistentie wordt verleend.
4. Zelfbeheer van de dienstverlening: Personen met een handicap die persoonlijke assistentie nodig hebben, kunnen vrijelijk hun mate van persoonlijke controle over de dienstverlening kiezen, afhankelijk van hun levensomstandigheden en voorkeuren.⁴⁵

Voor een correcte toepassing hiervan is het essentieel dat er voldoende ondersteunende diensten beschikbaar worden gesteld. Daartoe is allicht een nauwe en structurele

samenwerking tussen de beleidsdomeinen Welzijn en Onderwijs noodzakelijk om deze diensten ook effectief binnen de onderwijscontext te kunnen inzetten. In de Monitor gaven wij reeds aan dat er regelmatig klachten en meldingen binnenkomen over discussies rond de inzet van persoonlijke assistentie in scholen, maar ook dat leerlingen enkel worden toegelaten als de leerling kan rekenen op voldoende assistentie. Dit wijst op een duidelijke nood aan meer bewustwording en kennis binnen het onderwijsveld over het recht op persoonlijke assistentie en de correcte toepassing ervan. Dit geldt evenzeer voor assistentie door dieren.

Aanbeveling: zorg, voor een toereikend en duurzaam aanbod aan ondersteunende diensten zonder wachtlijsten en versterk tegelijkertijd de structurele samenwerking tussen het beleidsdomein Onderwijs en Welzijn, zodat deze diensten effectief en consistent binnen de onderwijscontext kunnen worden ingezet. Investeer daarbij in gerichte sensibilisering en kennisopbouw binnen het onderwijsveld over het recht op persoonlijke assistentie en de correcte toepassing ervan.

3. Verbod op uitsluiting

Inschrijvingsrecht

De Consultatienota bevat een geleidelijke versoepeling van het inschrijvingsrecht. Tijdens de overgangsfase wordt bekeken vanaf wanneer een inschrijvingsrecht zonder ontbindende voorwaarde in werking kan treden voor leerlingen met een OV4⁴⁶- of IAC-verslag⁴⁷, en voor welke types en opleidingsvormen. Uiteindelijk is het de bedoeling dat alle leerlingen een onverkort inschrijvingsrecht krijgen in alle scholen, met uitzondering van een kleine groep van leerlingen met complexe en intensieve ondersteuningsnoden die nood hebben aan een buitengewoon aanbod. Deze laatste groep heeft een onverkort inschrijvingsrecht in de scholen die dit aanbod inrichten. Ze kunnen ook in andere scholen inschrijven wanneer voor de start van het schooljaar een gezamenlijke afweging tussen school en ouders wordt gemaakt over de nodige aanpassingen en deze redelijk worden bevonden.

Het VN-Verdrag Handicap stelt uitdrukkelijk dat staten moeten waarborgen dat personen met een handicap niet op grond van hun handicap worden uitgesloten van het algemene onderwijssysteem.⁴⁸ Volgens de algemene opmerking nr. 4 betekent dit dat uitsluiting van het

algemeen onderwijsstelsel verboden moet worden, waaronder ook bepalingen die inclusie beperken op basis van hun beperking.⁴⁹ Uit de Consultatienota blijkt dat het inschrijvingsrecht wel wordt hervormd en een weigering wellicht voor een beperktere groep mogelijk zal zijn, maar toch blijft behouden. Dit betekent dat leerlingen nog steeds uitgesloten kunnen worden op basis van hun handicap, wat niet conform het VN-Verdrag Handicap is. Het einddoel van de hervorming moet dan ook een onverkort inschrijvingsrecht voor alle leerlingen zijn.

In afwachting van de hervorming is het essentieel dat weigeringen van inschrijvingen nauwgezet worden opgevolgd door het beleid. Dit houdt in dat scholen verplicht worden om elke weigering te melden, en dat ouders en leerlingen eveneens de mogelijkheid krijgen om weigeringen te registreren, ook zonder verdere procedurele stappen te willen nemen. Een transparant opvolgingssysteem is noodzakelijk om de evolutie richting inclusief onderwijs te monitoren en uitsluiting te voorkomen.

Aanbeveling: Voer als einddoel een onverkort inschrijvingsrecht in. Volg in afwachting van de hervorming van het inschrijvingsrecht de weigeringen van inschrijvingen nauwgezet op. Bied ouders en leerlingen de mogelijkheid om weigeringen te registreren, ook zonder verdere procedurele stappen te willen nemen.

Thuiszitters

De Consultatienota erkent dat het structureel gebrek aan voldoende of gepaste ondersteuning op school bijdraagt tot zorgwekkende signalen: hoge afwezigheidscijfers, leerlingen die langdurig thuiszitten en meer meldingen van (definitieve) uitsluitingen. Het Kinderrechtencommissariaat heeft deze problematiek uitgebreid onderzocht.⁵⁰

Zowel formele als feitelijke uitsluitingen zetten het recht op onderwijs van personen met een handicap onder druk. Dit moet absoluut als beleidsprioriteit worden meegenomen, zowel om uitsluiting van leerlingen te voorkomen als in het systematisch monitoren ervan.

Aanbeveling: maak van de thuiszitters een beleidsprioriteit.

4. Toegang hebben tot inclusief, hoogwaardig en gratis primair en secundair onderwijs

Beschikbaarheid van scholen

De Consultatienota stelt dat in elke regio voldoende scholen zich zullen engageren voor het organiseren van een buitengewoon aanbod. Er wordt gegarandeerd dat alle leerlingen een plaats hebben in een school. Indien nodig wordt daarvoor lokaal overleg georganiseerd voor leerlingen met complexe en intensieve ondersteuningsnoden.

Toegang tot inclusief onderwijs betekent dat onderwijsinstellingen en -programma's in voldoende mate en met voldoende kwaliteit beschikbaar moeten zijn.⁵¹ Het is dan ook essentieel dat de overheid zorgt voor voldoende aantal scholen en voor een evenwichtige spreiding ervan, zodat alle leerlingen onderwijs kunnen volgen binnen de gemeenschappen waarin zij leven. De huidige wachtlijsten in het buitengewoon onderwijs zijn bekend, maar de precieze omvang van het capaciteitstekort is dat niet. De consultatienota geeft aan dat er vanaf fase 1 wordt gewerkt aan een inschrijvingsrecht dat aanmeldingen, inschrijvingsvragen en eventuele weigeringen centraliseert en opvolgt via een passend systeem. In afwachting van de overgang naar scholen voor iedereen moet de overheid bovendien het huidige plaats tekort systematisch in kaart brengen en wegwerken. Dit door het inclusief onderwijsaanbod nu al te versterken met voldoende ondersteuning in het gewoon onderwijs, zodat alle kinderen vandaag een schoolplaats kunnen vinden.

Aanbeveling: monitor het plaats tekort in het buitengewoon onderwijs op een systematische manier en werk de wachtlijsten weg door een inclusief onderwijsaanbod te versterken met voldoende ondersteuning in het gewoon onderwijs.

Integrale toegankelijkheid van de infrastructuur en de omgeving

Krachtlijn 8 van de Consultatienota focust op het realiseren van een inclusieve en toegankelijke infrastructuur in elke school. Elke leerling, ouder en onderwijsprofessional moet zich vlot, veilig en zelfstandig kunnen bewegen in de schoolomgeving. In het voorgestelde tijdspad stelt de Consultatienota dat scholen vanaf fase 1 aan fysieke toegankelijkheid werken, maar daarbij wordt enkel verwezen naar de bestaande mogelijkheden binnen renovatietrajecten. In hun infrastructuurbeleid hanteren scholen de stedenbouwkundige verordening inzake

toegankelijkheid als minimumnorm en streven zij naar een integraal toegankelijke leeromgeving. Ter ondersteuning kunnen scholen een begeleidingstraject volgen bij het Vlaams Expertisecentrum Toegankelijkheid (Inter). Pas in fase 3 zal bij elke subsidieaanvraag een positief advies over de integrale toegankelijkheid van de leeromgeving verplicht worden toegevoegd, samen met de visie en het masterplan.

Artikel 9 van het VN-Verdrag Handicap verplicht staten om passende maatregelen te nemen om personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen de toegang te garanderen tot de fysieke omgeving, met inbegrip van scholen. Dit houdt onder meer in dat staten minimumnormen en richtlijnen voor toegankelijkheid ontwikkelen, vastleggen en afdwingen, en toezicht houden op de naleving ervan.⁵²

De algemene opmerking nr. 4 benadrukt dan ook dat toegankelijkheid een essentieel kenmerk is van een inclusief onderwijssysteem en specificeert dat staten zich ertoe moeten verbinden om:

- zich verbinden tot de snelle invoering van een universeel ontwerp;
- de bouw van ontoegankelijke onderwijsinfrastructuur, verbieden en bestraffen, en een efficiënt controlemechanisme instellen;
- tijdschema vaststellen om alle bestaande onderwijsomgevingen toegankelijk te maken.⁵³

Het VN-Verdrag Handicap omschrijft universeel ontwerp als ontwerpen van producten, omgevingen, programma's en diensten die door iedereen in de ruimst mogelijke zin gebruikt kunnen worden zonder dat een aanpassing of een speciaal ontwerp nodig is.⁵⁴ Dit is dus ruimer dan enkel fysieke toegankelijkheid maar omvat ook akoestiek, lichtinval, wegbewijzing, prikkelarme ruimtes... Uit de Monitor blijkt echter dat de stedenbouwkundige verordening inzake toegankelijkheid vandaag onvoldoende wordt toegepast, in het bijzonder bij de subsidiëring van schoolinfrastructuur. Een doeltreffend controlemechanisme ontbreekt. Het integraal toegankelijk maken van alle scholen kan niet op korte termijn worden gerealiseerd, maar vergt tijd, middelen en een gefaseerde aanpak. Daarom is het essentieel om vanaf de startfase duidelijke, afdwingbare toegankelijkheidsnormen vast te leggen, toe te passen op alle onderwijsomgevingen en mee te nemen in de subsidieaanvragen. We herhalen onze aanbevelingen uit de monitor.

Aanbevelingen: Neem de volgende maatregelen vanaf de startfase:

- Stel duidelijke en afdwingbare toegankelijkheidsnormen op voor alle onderwijsomgevingen.
- Houd binnen de subsidiering van schoolinfrastructuur strikt toezicht op de naleving van deze normen, ondersteund door een efficiënt controlemechanisme.
- Leg een concreet tijdschema vast voor het stapsgewijs toegankelijk maken van alle bestaande schoolgebouwen en voorzie voldoende overheidsmiddelen.
- Voorzie middelen om acute toegankelijkheidsproblemen te remediëren via het systeem van redelijke aanpassingen.

Informatie- en communicatiemiddelen, onderwijsmateriaal

De toegankelijkheid van informatie-en communicatiemiddelen en onderwijsmateriaal komt niet aan bod in de Consultatienota. Het VN-Verdrag Handicap stelt nochtans uitdrukkelijk dat de staten eveneens passende maatregelen moeten nemen om ook de toegang tot informatie en communicatie te garanderen.⁵⁵ Het VN-comité Handicap verduidelijkt dat er ook duidelijke, afdwingbare toegankelijkheidsnormen opgemaakt moeten worden voor toegankelijkheid en invoering van universal design voor het materiaal en communicatiemiddelen.⁵⁶

Aanbeveling: focus niet enkel op de integrale toegankelijkheid van de infrastructuur en omgeving, maar ook op de toegankelijkheid van informatie- en communicatiemiddelen en onderwijsmateriaal.

Aanvaardbaar en aanpasbaar

Krachtlijn nr. 1 focust op kwaliteitsvol, doelgericht en efficiënt onderwijs realiseren voor elke leerling. Scholen nemen zoveel mogelijk leerlingen mee in het gemeenschappelijk curriculum en zetten in op het behalen van de onderwijsdoelen door zoveel mogelijk leerlingen, via een kennisrijk curriculum en een sterke didactiek. *Evidence informed* werken vormt daarbij een van de leidende principes van de strategie. Dit houdt in dat beslissingen en acties systematisch worden gevoed door een combinatie van wetenschappelijk onderzoek, zorgvuldig uitgevoerde monitoring en waardevolle praktijkervaringen. In alle scholen komt er een *evidence informed* en meer inclusieve leeromgeving met een kennisrijk curriculum, sterke didactiek, een rustig

klas- en schoolklimaat, aandacht voor welbevinden en met hoge verwachtingen voor alle leerlingen. Voor het basisonderwijs werden al nieuwe minimumdoelen op grond van een kennisrijk curriculum vastgesteld en worden deze stelselmatig geïmplementeerd.

De algemene opmerking nr. 4 benadrukt dat een inclusief onderwijssysteem niet alleen beschikbaar en toegankelijk moet zijn, maar ook aanvaardbaar en aanpasbaar. Aanvaardbaarheid houdt in dat onderwijsgerelateerde faciliteiten, goederen en diensten rekening houden met de diversiteit aan leerlingen. Aanpasbaarheid veronderstelt het toepassen van de benadering van Universal Design for Learning (UDL): een geheel van principes dat leerkrachten en ander onderwijspersoneel ondersteunt bij het creëren van flexibele leeromgevingen en het ontwikkelen van onderwijs dat inspeelt op de uiteenlopende noden van alle leerlingen. Dit impliceert ook een expliciete focus op onderwijsresultaten voor iedereen.⁵⁷

NOOZO uitte reeds bezorgheden over de haalbaarheid van de minimumdoelen in het basisonderwijs voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.⁵⁸ De Consultatienota stelt dat de maatregelen evidence-informed worden ingevoerd, wat onder meer monitoring en evaluatie omvat. Het Vlaams Mensenrechteninstituut benadrukt in dit verband het belang om ook de effecten van de minimumdoelen systematisch op te volgen, in het bijzonder de impact op de studiebekrachtiging van leerlingen, en in bijzonder van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

De inzet op sterke didactiek is essentieel, maar moet hand in hand gaan met de structurele invoering van de Universal Design for Learning-aanpak. In het kader van professionalisering is het dan ook van belang dat leerkrachten en andere medewerkers worden ondersteund om Universal Design for Learning-principes toe te passen, zodat zij aanpasbare leeromgevingen kunnen creëren en onderwijs kunnen ontwikkelen dat tegemoetkomt aan de uiteenlopende behoeften van alle leerlingen.

Aanbeveling: volg de effecten van de minimumdoelen systematisch op, in het bijzonder de impact op de studiebekrachtiging van leerlingen. Voer de *universal design for learning*-aanpak in en zorg voor de nodige professionalisering op dit vlak.

5. Praktische en sociale vaardigheden aanleren

Het VN-Verdrag Handicap vereist dat staten personen met een handicap in staat stellen praktische en sociale vaardigheden te verwerven, zodat hun volledige en gelijkwaardige deelname aan het onderwijs en aan het gemeenschapsleven wordt vergemakkelijkt.⁵⁹ De Consultatienota formuleert wel de doelstelling om de expertise die vandaag aanwezig is in het buitengewoon onderwijs, de leersteuncentra en de CLB's toegankelijk te maken voor alle scholen wanneer dat nodig is, maar bevat geen specifieke acties om deze verplichting te realiseren. Sinds dit schooljaar kunnen scholen voor gewoon basisonderwijs wel een taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal organiseren.⁶⁰ Daarnaast moeten ook andere praktische en sociale vaardigheden binnen het schoolcontext kunnen worden aangeleerd, zoals braille, alternatieve schrijfwijzen, het gebruik van ondersteunende en alternatieve communicatiemethoden, -middelen en -vormen, evenals vaardigheden op het vlak van oriëntatie en mobiliteit.⁶¹ Voor het aanleren van deze vaardigheden in het gewoon onderwijs moet vandaag vaak een beroep worden gedaan op leersteuncentra, waarbij de specifieke expertise rond visuele beperkingen (type 6) en auditieve beperkingen en spraak- en taalontwikkelingsstoornissen (type 7) beperkt en versnipperd is. Daarom is het belangrijk dat de strategienota expliciete acties opneemt om ervoor te zorgen dat leerlingen in de scholen van de gemeenschappen waarin zij leven, de nodige praktische en sociale vaardigheden kunnen aanleren. Vanuit de meldingen die het Vlaams Mensenrechteninstituut ontvangt, blijkt ook dat hier grote nood aan is. Bovendien versterkt inclusief onderwijs de sociale vaardigheden van leerlingen zonder handicap, omdat zij van jongs af aan leren omgaan met leeftijdsgenoten met een handicap.

Aanbeveling: voorzie de nodige acties om ervoor te zorgen dat leerlingen in de scholen van de gemeenschappen waarin zij leven, de nodige praktische en sociale vaardigheden kunnen aanleren zodat hun volledige en gelijkwaardige deelname aan het onderwijs en aan het gemeenschapsleven wordt vergemakkelijkt.

6. Leerkrachten en schoolpersoneel

Professionalisering van het onderwijspersoneel

Krachtlijn 5 focust op het professionaliseren van alle betrokken medewerkers in functie van inclusiever onderwijs. De Vlaamse Regering maakt hiervan vanaf fase 1 een prioriteit. De pedagogische begeleidingsdiensten zetten via hun beleidsprioriteiten samen met de scholen in op het creëren van een *evidence informed* en meer inclusieve leeromgeving. Lerarenopleidingen werken aan een versterking van hun curriculum en houden hierbij rekening met inclusiever onderwijs zodat toekomstige leraren worden voorbereid op de evolutie naar scholen voor iedereen. De hogescholen verkennen hoe ze de inhoud van de bachelor na bachelor buitengewoon onderwijs en de bachelor na bachelor zorgverbreding en remediërend leren kunnen afstemmen op een nieuwe context. In de 2de fase worden de lerarenopleiding verder afgestemd op de nieuwe context.⁶²

Het VN-Verdrag Handicap vereist dat de staten maatregelen om onderwijs- en ondersteunend personeel aan te stellen die voldoende zijn opgeleid om in het omgaan met personen met een handicap en het gebruik van de desbetreffende ondersteunende communicatie en andere methoden, middelen en vormen van en voor communicatie, onderwijstechnieken en materialen om personen met een handicap te ondersteunen.⁶³ De algemene opmerking nr. 4 concretiseert het onderwijs- en ondersteunend personeel de juiste vaardigheden moeten hebben om goed te kunnen werken in een inclusieve leeromgeving. Dit betekent ook o.a. kennis van gebarentaal, braille en met oriëntatie- en mobiliteitsvaardigheden.⁶⁴ Dit verwezenlijken vergt opnieuw tijd, waarbij we toejuichen dat de Vlaamse Regering dit vanaf de start meeneemt in het proces. Waarbij het Vlaams Mensenrechteninstituut benadrukt dat ook het ondersteunend personeel hierin voldoende moet worden meegenomen.

Personeel met een handicap

De Consultatienota bevat geen initiatieven om ook onderwijspersoneel met een handicap aan te werven binnen het onderwijspersoneel. Het VN-Verdrag Handicap stelt nochtans dat staten ook maatregelen moet nemen om ook leerkrachten met een handicap aan te stellen.⁶⁵ De algemene opmerking nr. 4 verduidelijkt dat staten moeten investeren in het aanwerven en verder opleiden van leraren met een handicap, onder meer door wettelijke of beleidsmatige

obstakels weg te nemen en redelijke aanpassingen te voorzien zodat zij volwaardig als leraar kunnen meedoen.⁶⁶

Het decreet van 8 mei 2002 *betreffende de evenredige arbeidsparticipatie* bepaalt dat het Vlaams werkgelegenheidsbeleid, waaronder ook het onderwijspersoneel valt, moet worden georganiseerd volgens de principes van evenredige participatie en gelijke kansen. Dit houdt in dat de arbeidsmarkt een weerspiegeling moet zijn van de beroepsbevolking, dat de deelname van kansengroepen gewaarborgd wordt en dat elke vorm van directe of indirecte discriminatie of intimidatie uitgesloten is.⁶⁷ In de Monitor stelden we reeds vast dat er nog onvoldoende uitvoering is gegeven aan dit decreet voor het onderwijspersoneel en er momenteel zelfs geen monitoring gebeurt van het aantal leerkrachten met een handicap.

Aanbeveling: neem ook beleidsinitiatieven om personen met een handicap te werk te stellen binnen het onderwijspersoneel en hou hierbij rekening met de diversiteit van personen met een handicap. Geef hierbij uitvoering aan het decreet van 8 mei 2002 betreffende de evenredige arbeidsparticipatie.

Eindnoten

¹ Vlaams Mensenrechteninstituut, [Monitor VN-Verdrag handicap - Recht op onderwijs voor personen met een handicap, maart 2026](#).

² [Decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften](#).

³ [Decreet over leersteun](#).

⁴ Vlaams Mensenrechteninstituut, [Monitor VN-Verdrag handicap - Recht op onderwijs voor personen met een handicap, maart 2026](#).

⁵ [Visienota 'Stappenplan richting een inclusiever onderwijs', Vlaamse Regering, 4 april 2025, VR 20250404 DOC.0263-1](#).

⁶ [Consultatienota over de evolutie naar scholen voor iedereen, Vlaamse Regering, 28 november 2025, VR 20252811 MED.0485-1](#)

⁷ [Mensenrechtelijk kader: het recht op onderwijs voor personen met een handicap | Vlaams Mensenrechteninstituut](#)

⁸ Artikel 24 [Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap](#).

⁹ [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §10.

¹⁰ [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §10.

¹¹ Europees Hof voor de Rechten van de Mens 23 februari 2016, nr. 51500/08, [Çam t. Turkije](#), § 53-54 en 64-67; 8 november 2016, nr. 77023/12, [Sanlisoy t. Turkije](#), §57-59 en 60-61; 30 januari 2018 nr. 23065/12, [Enver Şahin t. Turkije](#) § 60, 62 en 67; 18 december 2018, nr. 2282/17, [Dupin t. Frankrijk](#), §26-27; 25 juni 2019, nr. 289/14, [Stoian t. Roemenië](#), §98, 102-103 en 109; 10 december 2020, nr. 59751/15, [G.L. t. Italië](#), §52-53 en 62-63.

¹² Europees Comité voor Sociale Rechten 16 oktober 2017, nr. 109/2014, [Mental Disability Advocacy Center \(MDAC\) t. Belgium](#), §61 en 72, 104-105; 11 september 2013, nr. 81/2012 [European Action of the Disabled \(AEH\) v. France](#), §75, 78 en 81; 9 september 2020, nr. 141/2017, [International Federation for Human Rights \(FIDH\) and Inclusion Europe t. België](#), §167, 170-173; 3 juni 2008, nr. 41/2007, [Mental Disability Advocacy Center \(MDAC\) t. Bulgaria](#), §37.

¹³ Randnr. 66-67 General comment nr. 9 [General comment no. 9 \(2006\), The rights of children with disabilities \(un.org\)](#); [Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Belgium](#), Committee on the Rights of the Child, 28 februari 2019.

¹⁴ [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §10.

---

¹⁵ [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §12.

¹⁶ [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §12.

¹⁷ [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §11.

¹⁸ [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §11.

¹⁹ [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §40.

²⁰ [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §31 en 41.

²¹ De link naar het advies: [Advies van de onafhankelijke Commissie Inclusief Onderwijs over evolutie naar inclusief onderwijs, 2024](#).

²² [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §63.

²³ [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §63.

²⁴ Artikel 8 [Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap](#).

²⁵ Zie Bijlage 2 bij de Consultatienota.

²⁶ [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), § 40.

²⁷ [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), § 11.

²⁸ [Ontwerp van decreet over het onderwijs XXXV, principiële goedkeuring, Vlaamse Regering, 19 december 2025, VR2025 19 12 DOC.1226-1](#).

²⁹ [Ontwerp van decreet over het onderwijs XXXV, Vlaamse Regering, 19 december 2025, VR2025 19 12 DOC.1226-3](#).

---

³⁰ Artikel 4, 3de lid [Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap](#).

³¹ [Algemene opmerking nr. 7 \(2018\) over de deelname van personen met een handicap, waaronder kinderen met een handicap, via hun representatieve organisaties, aan de uitvoering van en het toezicht op het Verdrag van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap](#) over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §47 en 50.

³² [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §75 en 68.

³³ Zie [Implementing the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, CRPD-Practical-Guide-web-compressed.pdf](#) en [Promoting the Rights of Persons with Disabilities through the Sustainable Development Goals: A Resource Package \(SDG-CRPD Resource Package\) | OHCHR](#)

³⁴ Artikel 2 en 5 [Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap](#); [Algemene opmerking nr. 6 \(2018\) over gelijkheid en non-discriminatie](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §25.

³⁵ [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §31 en 40.

³⁶ [Actuele vragen nr. 88 over het structureel tekort aan middelen voor hulpmiddelen voor leerlingen met een beperking en nr. 75 over het tekort aan middelen voor noodzakelijke hulpmiddelen op school voor jongeren met een beperking aan de Minister van Onderwijs, Zuhair Demir](#).

³⁷ [Algemene opmerking nr. 6 \(2018\) over gelijkheid en non-discriminatie](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), § 8-9.

³⁸ [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VRPH), §32.

³⁹ Artikel 19 [Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap](#).

⁴⁰ [Algemene opmerking nr. 5 \(2017\) over zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §28-29.

⁴¹ [Algemene opmerking nr. 5 \(2017\) over zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de

---

uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §28-29.

⁴² Artikel 19, b) [Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap](#); [Algemene opmerking nr. 5 \(2017\) over zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §30.

⁴³ [Algemene opmerking nr. 5 \(2017\) over zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §16.

⁴⁴ [Algemene opmerking nr. 5 \(2017\) over zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VRPH), §16.

⁴⁵ [Algemene opmerking nr. 5 \(2017\) over zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VRPH), §16.

⁴⁶ OV4-verslag (voluit verslag opleidingsvorm 4): dit wordt opgemaakt door het CLB voor leerlingen die nood hebben aan intensieve ondersteuning en speciale aanpassingen nodig hebben om het gemeenschappelijk curriculum in het secundair onderwijs te kunnen blijven volgen.

⁴⁷ IAC-verslag (voluit verslag individueel aangepast curriculum): dit wordt opgemaakt door het CLB voor leerlingen voor wie het gemeenschappelijk curriculum, zelfs na redelijke aanpassingen en extra ondersteuning niet haalbaar is. Met dit verslag kan de leerling een individueel aangepast curriculum m.a.w. een leerprogramma op maat volgen.

⁴⁸ Artikel 24, paragraaf 2, lid a. [Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap](#).

⁴⁹ [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §18-19.

⁵⁰ [Rapport Thuiszitter uit de schaduw, wat kinderen en jongeren, ouders en professionals ons leren, Kinderrechtencommissariaat, 26 september 2025](#).

⁵¹ [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §21.

⁵² Artikel 9 [Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap](#).

⁵³ [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §22.

---

⁵⁴ Artikel 2 [Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap](#).

⁵⁵ Artikel 9 [Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap](#).

⁵⁶ [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §22-23.

⁵⁷ [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §25-26.

⁵⁸ [Advies Noozo, Nieuwe minimumdoelen vanaf 2025: kansen benutten, randvoorwaarden versterken, 28 november 2025](#).

⁵⁹ Artikel 24, paragraaf 3 [Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap](#).

⁶⁰ Artikel 3, 52°bis/2 en art. 11, 39 [Decreet basisonderwijs; Omzendbrief nr. BaO/2024/01 van 18/03/2024 Taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal in het gewoon onderwijs](#).

⁶¹ Artikel 24, paragraaf 3 VN-Verdrag Handicap; [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §35.

⁶² Artikel 24, paragraaf 4 [Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap](#); [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §36-37.

⁶³ Artikel 24, paragraaf 4 [Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap](#).

⁶⁴ Artikel 24.4 [Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap](#); [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §36-37.

⁶⁵ Artikel 24, paragraaf 4 [Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap](#).

⁶⁶ [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Verdrag Handicap), §36-37.

⁶⁷ Artikel 3 en 5 [Decreet 8 mei 2002 houdende evenredige participatie op de arbeidsmarkt](#)